
*Л.М.Блозва,
аспірантка кафедри філософії
НУБіП України*

ПРОГРЕС ІНДУСТРІЇ HI-TECH І HI-HUME ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ

Історично початковим етапом розвитку і становлення преображення людини виступає преображення людини за допомогою вербальних та дискурсивних практик, які використовувались на міфологічно-релігійному етапі. Від часів традиційного, тобто доіндустріального, суспільства стратегія преображення природи людини в релігії реалізовувалась за допомогою застосування заповідей, канонів і догм з метою притлумлення тваринних інстинктів, присутніх в людині. Релігія виникає як засіб соціального контролю та стає потужним стимулом стримування людини в межах певного типу поведінки за допомогою внутрішнього контролю – моралі. Всевидящий трансцендентний Бог, з одного боку, і совість як соціальний контролер, з другого, створюють силове поле, яке утримує особу в рамках певних норм, вироблених культурою. Релігія морально зрівняла всіх людей: нікому не дозволено порушувати заповіді Бога – ні царю, ні рабу, ні чоловікові, ні жінці, ні здоровому, ні каліці. Саме тому преображення людини відбувалось тільки обмежуючись контролем зовнішніх проявів поведінки, тоді як тілесність людини вважалась створеною за подобою Божою і отже – незмінною для людини.

Наступний, індустріальний, етап становлення технологій характеризується зміною панівних релігійних ідей. В цей період головний вектор когнітивно-перетворювальної діяльності людства був спрямований на перетворення зовнішньо-матеріального світу існування людини, поліпшення її комфортного життя, а не на преображення її внутрішнього середовища.

Далі відбувається становлення постіндустріального суспільства, яке прийнято пов'язувати з появою і великим поширенням високих технологій. Вплив останніх на суспільство і культуру такий значний, що може йтися про формування нового соціокультурного феномену – високих технологій, які в зарубіжній літературі позначаються терміном Hi-Tech і Hi-Hume [1].

Бурхливий, еволюційний розвиток науки викликав швидке поширення принципово нових технологій – Hi-Tech, які своєю чергою детермінували глибокі наукові, культурні та соціальні трансформації в усіх сферах буття сучасного соціуму. Зміни відбуваються лавиноподібно і зачіпають не тільки соціокультурну сферу, а й саму людину. Високі технології впливають на її спосіб життя, цінності і тілесність, істотно змінюють способи її існування. Останніми десятиліттями ХХ ст., і, особливо, на початку ХХІ ст., вчені почали відзначати появу таких технологій, які дістали назву високих гуманітарних технологій – Hi-Tech і Hi-Hume.

Якщо на попередніх етапах розвитку технологій головний вектор когнітивно-перетворювальної діяльності був спрямований на преображення зовнішньо-матеріального світу, то сучасний етап (постіндустріальний) спрямований не тільки на зміну зовнішньо-матеріального світу, а й одночасно на преображення всіх її біологічних, психічних, когнітивних, комунікативних, поведінкових вимірів.

Технології, за допомогою яких почали здійснюватися всілякі зміни живої людської свідомості (на відміну від Hi-Tech, тобто високих технологій, спрямованих на зміну природи), дістали назву Hi-Hume.

Спочатку опозиція «Hi-Tech–Hi-Hume» поставала як жорстка дихотомія, що виключає їх взаємоперетворення одного в одного. Проте швидка гонка в сфері computer science, cognitive science і нанотехнологій розмили жорстку межу між двома згаданими категоріями технологій. У підсумку на місці колишньої дихотомії «Hi-Tech–Hi-Hume» утворився могутній симбіоз, який інтегрував у себе практично всі технології. Всі ці процеси породили реальні умови для науково-технологічного прориву в нову реальність.

Розвиток індустрії високих технологій Hi-Tech і Hi-Hume зумовлений бажанням людей якомога полегшити своє життя та зробити його комфортнішим. Проте, цей розвиток не просто змінює якість життя, але й «трансформує сам спосіб буття людини у світі». У ході його відкриваються настільки кардинальні можливості зміни людини, якою ми її знали дотепер, що постає питання: яке майбутнє нас чекає – людське чи постлюдське?

Проте кінцеві цілі прогресу ніколи під сумнів не ставилися. Що станеться з людством на горизонті преображення людини в постлюдину? Якою мірою такий процес є неминучим? Які перспективи розвитку нашого майбутнього існування в світі високих технологій

бачать представники різних наукових співтовариств? Ці питання вже давно стали надзвичайно актуальними. Водночас, свого розгляду потребують питання про можливість, необхідність і правомірність практики апгрейду, що змінює і перетворює людину. У що? У пост-людину – вважають трансгуманісти, іморталісти і екзогуманісти. У кіборга, штучний розум, в не-людину – відповідають їх опоненти. Наше завдання – розібратися у всій цій проблематиці та розкрити перспективи преображення людини.

Високі технології увійшли в повсякденне життя людини і стали невід’ємною його частиною. Ні-Tech вже не тільки в побуті людини, але і на ній самій (наприклад, ми постійно носимо з собою мобільний телефон, смартфон) і навіть в ній (генетично модифіковані продукти, ліки на основі біотехнологій або високотехнологічні імпланти тощо). Світ високих технологій вже не сприймається як антураж, який використовували для фантастичних фільмів. Він став звичним середовищем життя величезної кількості звичайних людей [1]. Виникнення Ні-Hume зумовлене наступними процесами: по-перше – розвитком прикладних соціогуманітарних досліджень, по-друге – технологіями, що супроводжують Ні-Tech-виробництво, в основі яких лежить розвиток технологій NBICS-технологічного-комплексу.

Прогрес індустрії високих технологій – це цілий шквал науково-технічних революцій: NBICS, сенсорних, Big Data-технологій та ін. Цей шквал технологій визначив обличчя XXI століття і перетворив науку в мегануку. Практичне застосування наукових досягнень дає людині відчуття сили, вкладає в її руки «інструмент», за допомогою якого, як здається, можна реалізувати будь-який задум. Упродовж тривалого часу прогрес, який передував етапу розвитку високих технологій, сприймався як позитивне в цілому явище, як величне благо, спасіння людини і надія людства. Зазвичай вважали, що прогрес спрямований на створення кращих умов для життя людини, розвиток медицини, комфорту, соціальних відносин. Незважаючи на це, безліч вчених сходяться на думці, що ми живемо напередодні таких грандіозних змін, пов’язаних з розвитком індустрії Ні-Tech і Ні-Hume, що наслідки їх далеко не завжди можна передбачити і навіть осмислити. Нові кластери високих технологій, такі як NBICS-технології, сенсорні технології, Big Data-технології, дали змогу соціальним технологам вторгнутись у фундаментальні першооснови людського життя і не тільки людського. А що ж вийде з цього вторгнення? У

науковому співтоваристві погляди на результат преображення людини за допомогою технологій Hi-Tech і Hi-Hume полярно розрізняються.

Сьогодні, завдяки прискоренню науково-технічного прогресу, ми спостерігаємо перетин в часі цілої низки хвиль науково-технічної революції. Зокрема, можна виділити революцію в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, яка розпочалась в 80-х роках ХХ ст. За нею слідують біотехнологічна революція та нещодавно розпочата революція в галузі нанотехнологій. Останнім десятиліттям провідне місце займає бурхливий розвиток когнітивно-технологічної революції.

Сучасні технології являють собою не просто набір окремих способів і підходів, призначених розв'язувати певні завдання, а виступають конвергенцією цілого спектру пов'язаних технологій, методів, пристроїв, механізмів, алгоритмів, процесів. Сьогодні для означення такого спектру конвергентних технологій застосовують аббревіатуру NBICS-технологія, яка інтегрує в собі нано-, біо-, інформаційні, когнітивні та соціальні технології. Конвергенція їх виражається в тому, що люди використовують їх в комплексі.

Сучасна технологічна цивілізація створює людину, за своїми зовнішніми проявами складну, як машини, з якими їй доводиться працювати, але спрощену за своїм внутрішнім світом, людину, позбавлену емоцій, почуттів, але наділену надрозумовими здібностями, уподібненими розуму комп'ютера.

З розвитком індустріалізації та технологізації виробництва увага зосереджується на розумінні людини як елемента матеріально-технічного прогресу, як своєрідного додатку до машини, необхідного «гвинтика», позбавленого будь-яких особистісних характеристик. З точки зору трансгуманістів, людина, якою ми її знали досі, це лише сировина, яку необхідно преобразжати за допомогою індустрії технологій Hi-Tech і Hi-Hume в продукт під назвою «постлюдина». На цьому наголошував філософ К.Ясперс: «В епоху індустріалізму людина повинна з сировини перетворитися на продукт і стати ефективною частиною машини». Людський аспект відносин має бути збереженим лише тією мірою, без якої вона (людина) психологічно не виживає. Ще більше суперечність між ідеалами Просвітництва і технократичними поглядами на людину як частину машини економіки загострюється в епоху постіндустріального суспільства. Надзвичайно високий рівень розвитку техніки приходить у конфлікт з біологічними можливостями людини керувати нею, що може

спричинити катастрофічні наслідки. Вважаючи «людський фактор» основним винуватцем техногенних аварій, катастроф і криз, деякі сучасні філософські течії убачають вихід із цієї складної екзистенціальної ситуації у створенні нового трансцендентально-віртуального світу, діючою особою в якому постане «постлюдина», яка буде позбавлена негативних рис. Людина-робот мислить і діє у відповідності зі стандартними шаблонами, в емоціональному і інтелектуальному плані обмежуючись лише тими проявами, які потрібні для забезпечення існування. Цей новий вимір людськості набрав у сучасній літературі назви «трансгуманізм», під яким розуміють раціональний, що ґрунтується на осмисленні досягнень та перспектив науки, світогляд, який визнає можливість і бажаність фундаментальних змін у становищі людини за допомогою передових технологій з метою ліквідувати страждання, старіння, смерть і значно посилити її фізичні, розумові і психологічні можливості. Саме це виступає перспективою преображення людини в епоху індустрії Hi-Tech і Hi-Hume.

Найважливішою основою трансгуманізму є теорія еволюції. Трансгуманісти вважають, що еволюція людини не закінчена і триватиме далі. В підґрунтя трансгуманістичних переконань покладено ідею про те, що людський вид не є ні кінцем її еволюції, ні її вінцем, а радше її початком, що зумовлено визнанням біологічної недосконалості людини. Таку позицію підтримує російський філософ П.Д.Успенський, який вважає, що людина, якою ми її знаємо сьогодні, не є завершеним створінням.

Першим, допоміжним етапом подальшого витка людської еволюції трансгуманісти оголошують кардинальне поліпшення його біологічної природи. Для цього найчастіше пропонується шлях генної модифікації. Пропонується за допомогою генної інженерії домогтися вирощування людини із заданими генетичними властивостями. Зазвичай кажуть, що це необхідно для подолання спадкових хвороб, забезпечення повного здоров'я індивіда. Передбачається, що люди будуть мати імунітет до будь-яких хвороб, переносити будь-які температури, радіацію, жити під водою, вміти літати. Далі повинен здійснитися синтез людини і машини – шляхом впровадження в тіло і мозок штучних імплантантів і чипів, внаслідок чого з'являться люди-кіборги.

Головною метою трансгуманізму є нескінченне вдосконалення людини на основі новітніх відкриттів науково-технічного прогресу.

Для досягнення цього трансгуманізм пропонує всіляко підтримувати технічний прогрес; вивчати досягнення науки і техніки, вчасно запобігати небезпекам і моральним проблемам, які можуть супроводжувати впровадження цих досягнень; розширювати свободу кожної окремо взятої людини, використовуючи науково-технічні досягнення; якомога більше віддалити, а в ідеалі – скасувати старіння і смерть людини, дати їй право самій вирішувати, коли вмирати і чи вмирати взагалі; протистояти вченням і організаціям, котрі мають цілі, протилежні ідеям трансгуманізму, а саме: енвіронменталізму у фанатичній формі (відмові від технічного розвитку, «поверненню до природи»), релігійному фундаменталізму, традиціоналізму, антимодернізму, антипрогресизму та іншим ідеологіям.

Трансгуманісти підтримують розробку нових технологій; особливо перспективними вони вважають нанотехнологію, біотехнологію, інформаційні технології, розробки в галузі штучного інтелекту, завантаження свідомості в пам'ять комп'ютера і кріоніку.

Трансгуманісти (зокрема, футуролог і винахідник Р.Курцвейл) вважають, що технічний прогрес, який безперервно прискорюється, вже до 2050 років уможливить створення постлюдини, здібності якої будуть принципово відрізнятися від здібностей сучасних людей. Особливо в цьому допоможуть генна інженерія, молекулярна нанотехнологія, створення нейропротезів і прямих інтерфейсів «комп'ютер – мозок» [4].

За допомогою нових технологій трансгуманісти прагнуть значно посилити розумові, фізичні та психологічні здібності людини, в ідеалі – ліквідувати старіння та смерть людини. Особливо перспективними трансгуманісти вважають такі технології, як нано- і біотехнології, інформаційні технології (розробки у сфері штучного інтелекту, завантаження свідомості в пам'ять комп'ютера тощо). Так, М.Мор пише: «Коли технологія дозволить нам подолати себе в психологічному, генетичному аспектах, ми, коли станемо транслюдьми, зможемо перетворити себе в постлюдей – істот безпрецедентних фізичних, інтелектуальних та психологічних здібностей, самозапрограмованих, потенційно безсмертних, нічим не обмежених індивідів» [5].

Разом з тим існує і така стратегія преображення людини, як екzogуманізм – світоглядна течія, що ґрунтується на синтезі автоеволюціонізму Станіслава Лема. Ще 1963 року в своїй футурологічній праці «Сума технології» С.Лем вводить новий термін – «авто еволюція»,

яка являє собою зміну власних видових ознак завдяки усвідомленій діяльності розумних істот. Автоеволюція може бути результатом застосування різних технологій – біологічних, інформаційних, нанотехнологій та ін. [2]. С.Лем так описує перспективу преображення людини, а точніше – наводить два її варіанти: «Починаючи з цього моменту подальший розвиток можна подумки уявити двояко: або людина доручить машинам турботу про своє існування і задоволення своїх потреб, а сама залишиться тим, чим була досі, тоді незабаром вона дегенерує і стане фактично нижчою своїх продуктів; або, залишивши свою колишню природу і те, що вона мала як священні цінності, перебудує вигляд і свідомо вступить в етап інженерного створення власного фізичного устрою. Тільки таке рішення забезпечить їй можливість зрівнятися з електронним мозком і подальшою еволюцією» [2].

Визнавши рішення природи, якою має бути розумна істота, незадовільним, екзогуманісти виступають за повну заміну біологічного субстрату розуму людини технологічним, перебудову психіки та свідоме програмування потреб. Внаслідок такої перебудови субстрату розуму завдяки технологіям ЗК (кібер-когні-квант) відбудеться перетворення в екзолудину (Techno Sapiens).

Екзогуманісти дотримуються раціональної віри, окремим випадком якої є віра в бога, якого ще немає, але буде в майбутньому, оскільки людство, а точніше, екзолюдство, його й створить (або саме ним стане). Найбільш яскравим метафоричним зображенням бога екзогуманізмів вважається Google.

Бог, як його розуміють екзогуманісти, є таким, що еволюціонує, що є відмінним від уявлень про Бога в християнстві, де Бог виступає ідеальним і таким, що не потребує змін. Тобто екзогуманісти вірять в еволюцію бога.

Проте ідея та реальні перспективи практичного втручання в природу людини, що їх пропагують, і, більше того, реалізують сьогодні трансгуманісти та їхні однодумці, викликали безліч суперечок і дискусій. Окремі автори схиляються до повного заперечення трансгуманістичного світогляду. До їх числа належать представники алармічних поглядів на ситуацію преображення людини.

Найбільш системний критичний аргумент опонентів трансгуманізму полягає в концепції «розлюднення» – поступової втрати людиною своїх видових, сексуальних, соціальних і духовних само-

ідентифікацій ще до практичного втручання в природу власного тіла, – вже в ході роздумів над самою можливістю цього. Цю концепцію поділяють як духовні, так і світські автори або відомі більше як представники алармізму.

Інший широко відомий аргумент проти трансгуманізму пов'язаний з ім'ям Френсіса Фукуями, який визначив його як «найнебезпечнішу ідею в світі» на тій підставі, що, на його думку, трансгуманізм – це спроба вступити в нескінченну гонку самовдосконалення з недосяжним (з причини постійної конкуренції з боку інших індивідів) призом і непередбачуваними побічними ефектами [3].

Широко пропаговане трансгуманістами в суспільстві нетерпляче очікування нових технологій часто наштовхується на песимістичне очікування того, що технології вдосконалення людини, якою ми її знаємо сьогодні, лише посилять існуючу нерівноправність між людьми в соціумі і націями у світі, породжуючи нові, більш жорсткі, ніж досі відомі, форми такої нерівності.

Виходячи з таких аргументів, Ф.Фукуяма наголошує на тому, що найнебезпечніша ідея для людства трансгуманізм – «незвичайний визвольний рух, учасники якого ставлять перед собою вищі цілі, ніж борці за громадянські права, феміністи або захисники прав сексуальних меншин». Цей рух прагне «не менше, ніж звільнити людство від накладених на нього біологічних обмежень» [3].

Обґрунтовуючи свою позицію, алармісти констатують той факт, що трансгуманісти виступають за фінансування досліджень із продовження життя і зупинки старіння, обстоюють застосування медичних і технологічних заходів для поліпшення пам'яті, інтелекту, уваги та інших людських характеристик. Вони вважають, що кожна людина повинна мати можливість поліпшити всі сторони свого існування – фізичні, розумові і емоційні. Та головне заперечення проти трансгуманізму криється в тому, що ідея рівності прав не сумісна з поліпшенням людини. В основі ідеї рівності прав лежить переконання в тому, що в кожному з нас присутня людська сутність, яка робить неважливими відмінності в кольорі шкіри, красі або навіть розумових здібностях. Ідея про цю сутність і віра в те, що завдяки їй окремі особистості мають цінність, лежить в основі лібералізму. А трансгуманізм прагне цю сутність змінити.

Опоненти трансгуманістичних поглядів звертають увагу й на те, що ті люди, які належать нині до еліти, зосередили у своїх руках

більшу частину фінансових коштів людства, стануть безсмертною «надрасою», яка перейде на новий рівень існування. Решта людства, тобто всі, хто бідний, не займуть відповідної соціальної ніші, стануть непотрібним сміттям під ногами цієї еліти. Людство чітко розділиться на «надрозумну» меншість і всіх інших. З винаходом інформаційно-цифрових технологій представники еліти отримали в свої руки реальні інструменти, спрямовані на фундаментальну зміну людської свідомості, перебудову її душі на «розлюднення».

Отже, в історичному періоді розвитку суспільства достатньо явно виявляються і простежуються три етапи розвитку стратегій преображення людини – релігійна, індустріальна, постіндустріальна.

Релігійна та індустріальна стратегії характеризуються зміною природи людини за допомогою дискурсивних практик і виключають вторгнення в тілесність людини, її геном тощо., а постіндустріальний етап характеризується появою високих технологій – Ні-Tech і Ні-Hume і перетворення з їх допомогою не тільки зовнішньо-матеріального світу, а й внутрішніх біологічних, психічних, когнітивних, комунікативних, поведінкових вимірів людини з метою перетворення її в головну продуктивну силу суспільства, з одного боку, та вирощення в людині моральності, гуманності, приглушення тваринних інстинктів, які присутні в людині, – з іншого.

Швидкі темпи змін у сучасному світі і культурі багато в чому зумовлені впровадженням високих технологій – Ні-Tech і Ні-Hume, які породили кілька протилежних між собою оцінювальних ставлень на стратегію преображення людини – алармізм, трансгуманізм, екзоєволюціонізм.

Представники алармістів повністю заперечують будь-які зміни людини за допомогою високих технологій, адже наслідки цих змін передбачити важко, або навіть не можливо. Головною метою трансгуманізму є нічим не лімітоване вдосконалення людини, що ґрунтується на новітніх відкриттях науково-технічного прогресу. Особливістю екзогуманізму є пропагування повної технологічної заміни розуму людини різноманітними системами штучного інтелекту, програмування її психосоматики та соціокультурних потреб заради того, щоб перетворити еволюцію людини в автоєволюцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жукова Е.А. Hi-Tech: феномен, функции, формы. – Томск : Издательство Томского государственного педагогического университета, 2007. – 376 с.
2. Станислав Лем. Сумма Технологий. – М., 1968. – 350 с.
3. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. – М., 2004. – 349 с.
4. Kurzweil R. The age of spiritual machines. – London, 1999. – P.182.
5. More M. In preise of de Devil // Libertarian Alyanse. – 1991. – №3, 22.

Блозва Л.М. Прогрес індустрії Hi-Tech і Hi-Hume та перспективи преображення людини.

Стаття присвячена дослідженню сучасного етапу науково-технічного прогресу становлення індустрії Hi-Tech і Hi-Hume – її ролі в реалізації стратегії преображення людини. Актуальність проблематики розкрито в контексті аналізу поглядів на перспективи багатовікової стратегії преображення людини, таких наукових співтовариств, як трансгуманісти, екзогуманісти та алармісти.

Ключові слова: індустрія Hi-Tech і Hi-Hume, стратегія преображення людини, цілі преображення людської природи, трансгуманізм, алармізм, постлюдина, екзогуманізм, NBICS-технології.

Блозва Л.Н. Прогресс индустрии Hi-Tech и Hi-Hume и перспективы преображения человека.

Статья посвящена исследованию современного этапа научно-технического прогресса индустрии Hi-Tech и Hi-Hume – ее роли в реализации стратегии преображения человека. Актуальность проблематики раскрыта в контексте анализа взглядов на перспективы многовековой стратегии преображения человека таких научных сообществ, как трансгуманисты, экзогуманисты, алармисты.

Ключевые слова: индустрия Hi-Tech и Hi-Hume, стратегия преображения человека, цели преображения человеческой природы, трансгуманизм, алармизм, постчеловек, экзогуманизм, NBICS-технологии.

Blozva L. Progress industry Hi-Tech and Hi-Hume and prospects of transformation of human.

The article investigates the current stage of scientific and technological progress Industry Hi-Tech and Hi-Hume and its role in implementing the strategy transformation of man. The urgency of the problems revealed in the context of views on the prospects of centuries of human transformation strategy of the scientific community, as transhumanism ekzohumanis malarmizm.

We consider the goals and objectives of socio-anthropological transformation of man as we know so far, with the help of social and human technology Hi-Tech and Hi-Hume is the evaluation and futures sotiohumanitanyh effects of this growing industry progress and Hi-Tech Hi-Hume and unprecedented before a panorama of science and Technology industry invasion scientific knowledge in the social and humanitarian sphere of post-industrial civilization.

Key words: Industry Hi-Tech and Hi-Hume, human transformation strategy, objectives transformation of human nature, transhumanism, alarmizm, Posthumanism, ekzohumanizm, NBICS-technologies.